

УДК 315:811.111'25

СТРУКТУРА КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ У ПИСЬМОВОМУ ДВОСТОРОННЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ В АГРАРНІЙ ГАЛУЗІ

Монашненко А.М.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Схарактеризовано компетентність майбутніх філологів у письмовому двосторонньому перекладі в аграрній галузі як інтегральну якість особистості. Визначено сутнісні ознаки компетентності у письмовому двосторонньому перекладі та її структуру, яка включає володіння мовними, мовленнєвими, лінгвосціокультурною, предметною, інформаційною, текстово-технологічною, інтерпретаційною компетентностями в складі комунікативного, когнітивного і діяльнісно-рефлексивного компонентів.

Ключові слова: компетентність у письмовому двосторонньому перекладі, аграрна галузь, перекладач.

Постановка проблеми. Розвиток сучасного суспільства висуває нові вимоги до системи вищої мовної освіти, зокрема й до підготовки перекладачів. Україна рухається в напрямі інтеграції у європейське та світове співтовариство, що відображається в розширенні освітніх, культурних і наукових контактів. У цьому контексті підготовка фахівців із перекладу має зазнати якісних перетворень, які забезпечать конкурентоспроможність випускників українських вищих навчальних закладів на європейському та світовому ринках праці і відповідатимуть запитам сьогодення. Адже сучасні спеціалісти повинні володіти низкою компетентностей, які допоможуть їм розв'язувати завдання професійної діяльності на міжнародній арені.

Мета статті. Метою нашого дослідження є розгляд структури компетентності майбутніх філологів у письмовому двосторонньому перекладі в аграрній галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Беручи до уваги, що значна кількість науковців розглядають означену проблему: Н. Берестецька, О. Гавриленко, Т. Ганічева, М. Медетова, Р. Мін'яр-Белоручев, Т. Пасічник, О. Філонова, М. Штогрин та ін., підтримуємо думку К. Борсук, яка наголошує на відсутності узгодженості серед педагогів щодо базових компетенцій перекладача як складноструктурованих феноменів, недостатній розробленості теоретичної та методологічної бази організації навчання майбутніх перекладачів [2, с. 164].

Під час розгляду структури компетентності майбутніх філологів у письмовому двосторонньому перекладі в аграрній галузі повинні бути враховані особливості перекладу цієї галузі. С. Амеліна переклад текстів аграрного спрямування відносить до підвиду технічного перекладу. На думку авторів, він має основні риси науково-технічного стилю, але водночас відрізняється своїми особливостями, які властиві лише цьому підвиду перекладу. Аграрним текстам притаманні певні спільні загальні характеристики, які відзначаються і в оригіналі, і в перекладеному тексті. Більшою мірою це стосується інформативності, наявності спеціальних термінів у тексті. Мовна специфіка текстів цього стилю, як відзначають науковці, нерідко має суттєві відмінності оригіналу від перекладу. Специфіка їх редагування зумовлена не лише наявністю мовних особливостей, що притаманні даному стилю в двох мовах.

На переклад впливають також співвідношення мовних особливостей між собою, збіг стилістичних характеристик конкретного типу матеріалів в мовах, насиченість професійним сленгом, розмовними словами тощо [1, с. 122-123]. М. Штогрин впевнений, що хоч знання іноземної мови і є основною передумовою технічного перекладу, воно не гарантує адекватності перекладу і його відповідності тексту-джерелу [11, с. 135].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Не можна також не погодитися з твердженням Н. Суханової, що викладачі іноземних мов немовних ВНЗ відчувають гостру потребу в методиках навчання професійно орієнтованого перекладу взагалі та письмового перекладу науково-технічних текстів зокрема [10]. Отже, мові технічних перекладів притаманний певний стиль у використанні лексичних і граматичних засобів, інформативність, логічність і об'єктивність викладу матеріалу перекладу, насиченість професійним сленгом, точність формулювань, що необхідно враховувати в процесі підготовки майбутніх фахівців до професійно орієнтованого перекладу.

Виклад основного матеріалу. На підґрунті вивчення та аналізу наукової літератури визначена структура компетентності майбутніх філологів у письмовому двосторонньому перекладі в аграрній галузі. Враховуючи, що головною рисою майбутніх філологів є вміння грамотно писати та висловлювати свої думки, то першим компонентом досліджуваного феномену виокремлено комунікативний. До його складу в якості показників відносимо оволодіння майбутніми філологами в аграрній галузі мовними (лексичними і граматичними знання, навички), мовленнєвими (знання і вміння читання та письма), лінгвосціокультурною (знання соціальних стереотипів носіїв мови, їхньої культури і термінології, а також вміння їх враховувати у процесі перекладу) компетентностями. Когнітивний компонент компетентності у письмовому двосторонньому перекладі майбутніх філологів в аграрній галузі передбачає оволодіння майбутніми фахівцями предметною (знання предмета для розуміння змісту текстів аграрної галузі) й інформаційною (володіння комп'ютерними технологіями, здатність до пошуку інформації в мережі інтернет, вміння критично оцінювати віднайдену інформацію) компетентностями. Діяльнісно-рефлексивний компонент компетентності майбутніх філо-

логів у письмовому двосторонньому перекладі в аграрній галузі включає опанування текстово-технологічною (володіння технологією перекладу; уміння здійснювати двосторонній переклад в аграрній галузі; здатність мобілізувати ресурси, які необхідні для письмового перекладу в аграрній галузі) і інтерпретаційною (здатність мобілізувати ресурси, що необхідні для визначення контекстуального значення мовленнєвих засобів і їх трансформації у процесі двостороннього перекладу в аграрній галузі) компетентностями. Більш детально характеризуємо компетентності, що є показниками компонентів компетентності майбутніх філологів у письмовому двосторонньому перекладі в аграрній галузі. Комунікативний компонент компетентності майбутніх філологів у ПДП (письмовий двосторонній переклад) в аграрній галузі передбачає опанування мовними, мовленнєвими та лінгвосоціокультурною компетентностями. Найбільшу значущість, на наш погляд, має мовна компетентність. При цьому спираємось на думку В. Комісарова, який вказує: «Звичайно, мовна компетенція кожного перекладача має свої межі, але чим ширше ці межі, тим вище його загальна професійна компетентність [6, с. 333]». Крім лексичних, граматичних, фонетичних та фонологічних знань, важливою складовою перекладацьких знань є лінгвосоціокультурний аспект: країнознавчі, лінгвокраїнознавчі знання, навички та вміння. Лінгвосоціокультурна компетентність передбачає володіння знаннями про національно-культурні реалії зарубіжних країн, норми невербальної поведінки носіїв мови та способи використання їх під час спілкування. З вище поданих визначень мовних компетентностей стає очевидним, що без їх сформованості правильність перекладу неможлива. Професійний перекладач повинен володіти різними стратегіями та знати норми мови. Завдяки навчанню у майбутніх перекладачів розвивається самокритика. Професійний перекладач знає свої можливості і погоджується лише на ту роботу, яку він спроможний виконати. Одним із завдань навчання перекладу є професійне ставлення до роботи. Майбутні перекладачі виконують різні завдання щодо перекладу, вони засвоюють різні способи перекладу, які мають бути адекватними щодо наявної ситуації.

Отже, під мовними компетентностями в методиці навчання рідної й іноземної мови розуміється розвиток у студентів уміння активізувати та систематизувати лінгвістичні знання – словникові одиниці і граматичні правила, що перетворюють слово у висловлювання; способи відображення культурних цінностей рідною й іноземною мовами (у лексиці, граматиці, побудові висловлювань). У нашому розумінні мовні компетентності – це здатність оперувати засвоєними лексичними та граматичними знаннями, що сприяють побудові усвідомлених висловлювань іноземною й рідною мовою з урахуванням відмінностей носіїв цих мов. Когнітивний компонент компетентності у ПДП майбутніх філологів в аграрній галузі включає оволодіння майбутніми філологами предметною й інформаційною компетентностями. На думку О. Овчарук, поняття «предметна компетенція» позначає категорію, що віддзеркалює здатність фахівця ефективно діяти в різних сфе-

рах професійної діяльності і сприяє його особистому успіху [7, с. 1213]. Крім знань, умінь і навичок, предметна компетенція, як вважає автор, передбачає наявність досвіду і ціннісного ставлення до праці, що пов'язано з розвитком у майбутнього фахівця здатності критично оцінювати наявні в наукових джерелах, посібниках і підручниках знання конкретної галузі; обґрунтовувати власну позицію; виявляти рівень володіння інших членів колективу вміннями і навичками з навчальної дисципліни [7]. Предметні компетентності майбутніх філологів при проведенні письмового двостороннього перекладу в аграрній галузі базуються на ґрунтовних знаннях із рідної та іноземної (англійської) мов. Інформаційні компетентності, або їх аналоги (інформаційно-комунікаційні, лінгво-інформаційні, інформаційно-технологічні тощо) віднесено до ключових компетентностей майбутніх фахівців. Інформаційні компетентності майбутніх філологів є системою їхніх знань, умінь, навичок, ставлень, що спрямовані на вироблення особистісних здатностей до орієнтації в інформаційному просторі, отримання інформації та оперування нею відповідно до власних потреб і вимог професійної діяльності. Інформаційні компетентності засвоюються під час викладання рідної та іноземної мови майбутнім перекладачам з метою отримання відомостей та визначення особливостей культури та традицій народу країни, мова якої вивчається. Формування інформаційних компетентностей у майбутніх перекладачів забезпечує розуміння важливості інформації та проведення вдалого письмового перекладу. Взаємозв'язок лінгвістичних та інформаційних компетентностей є необхідною умовою засвоєння іноземної мови та підготовки кваліфікованих фахівців, що втілюється в одночасному поданні лінгвістичних феноменів (граматичні структури, фонетичні та лексичні одиниці) з країнознавчими і культурними аспектами мови, яка вивчається. Отже, інформаційні компетентності – це вміння керувати набутими знаннями не лише про культуру, традиції та звичаї рідного народу, але й культуру народу, мова якого вивчається, з метою здійснення доцільного перекладу. Ю. Колос серед професійних завдань перекладача особливу увагу надає саме інформаційній діяльності, зокрема, у межах тих виробничих функцій, якими має володіти майбутній фахівець: забезпечення письмової та усної комунікації у різних галузях господарства, науки і культури; користування сучасними методами збору й обробки інформації; застосування методів проведення наукових досліджень; викладання перекладу із застосуванням сучасних технологій; пошук інформації з використанням глобальних інформаційних мереж; пошук інформації з використанням автоматизованих інформаційно-пошукових та довідникових систем; робота з базами даних [5, с. 19]. Доповнює перелік цих функцій В. Ромашенко, яка доводить, що результатом професійної підготовки вчителів-філологів має бути сформовані інформаційно-комунікаційні компетентності як сукупність знань щодо: використання таких програм, як MS Office; інформаційних сервісів: WWW, електронної пошти, електронних конференцій, IRC, електронних бібліотек, Web2; психолого-педагогічних

засад використання ІКТ; вимог до інформаційно-комунікаційних технологій, до формування інтерактивних навчально-методичних комплексів із мови та літератури; відмінностей інформаційно-комунікаційних технологій навчання від традиційних технологій; дидактичних можливостей персонального комп'ютера; специфіки використання цільового програмного забезпечення у викладанні; особливостей управління навчальним процесом за допомогою ІКТ; комп'ютерно-орієнтованих методів навчання [9, с. 70]. Цей автор наголошує, що інформаційно-комунікаційні компетентності бакалаврів філології мають формувати знання, навички, уміння, здатності у таких площинах: загальній, загально-педагогічній, предметній. Загальна складова інформаційно-комунікаційних компетентностей включає: основні відомості про устаткування персонального комп'ютера, правила техніки безпеки, основи роботи на комп'ютері, до яких належать відомості про основні програмні засоби (текстові редактори, бази даних, електронні таблиці, робота в мережах). Загально-педагогічна складова охоплює роботу з програмними пакетами загальнонаукового призначення, педагогічними програмними засобами, методику застосування ІКТ в навчальному процесі. Предметна складова вміщує такі основні ІКТ для підтримки професійної діяльності фахівця-філолога: готові програмні засоби (електронні підручники, енциклопедії, посібники, словники тощо); програми MS Office (Word, Power Point, Microsoft Publisher, Excel); Інтернет-ресурси; соціальні сервіси Інтернету [9, с. 198].

Отже, майбутні філологи у процесі письмового двостороннього перекладу повинні володіти певними навичками та вміннями: використовувати комп'ютерні засоби у процесі перекладу; працювати з навчальними комп'ютерними програмами; віднаходити інформацію в мережі Інтернет, критично оцінювати її; редагувати тексти з використанням доступних комп'ютерних програм тощо. Діяльнісно-рефлексивний компонент компетентності у ПДП майбутніх філологів в аграрній галузі передбачає оволодіння текстово-технологічною й інтерпретаційною компетентностями. У літературі з перекладознавства і методики викладання перекладу особлива увага звертається на текстові, або текстотвірні компетентності перекладача, що проявляються в його умінні створювати тексти різних типів і жанрів на основі знань про стратегію побудови текстів, використовувати структурно-мовні та змістовні елементи мовних творів із метою досягнення комунікативної мети, створення особливого стилістичного ефекту зв'язності (когезії) мовного твору (І. Арнольд, О. Ахманова, І. Гюббенет, В. Виноградов та ін.). Так, В. Виноградов розглядає сучасний переклад як двосторонню діяльність, взаємозалежний процес взаємодії тексту і особистості перекладача. Характер такої взаємодії, на думку автора, ви-

значається типом тексту, що піддається перекладу [4]. Автор указує на зв'язок особистості перекладача з текстом, доводить його вагомість і неповторність та необхідність виокремлення текстово-технологічних компетентностей у професійній діяльності. І. Полюк і Л. Бондар наголошують, що у процесі перекладу необхідно зрозуміти текст оригіналу, віднайти відповідні засоби передачі мовою перекладу, перевірити такі аспекти перекладу: ступінь формальної відповідності, ступінь змістового навантаження та прийнятності для цільової аудиторії. Автори доводять, що у процесі письмового перекладу перекладач може користуватися прямими міжмовними трансформаціями або вільно інтерпретувати текст оригіналу. Вибір того чи іншого засобу перекладу, на думку науковців, залежить від функціонального стилю, до якого належить текст оригіналу. Науковці роблять висновок, що типи текстів визначають підхід та вимоги до перекладу, впливають на вибір засобів і визначення рівня еквівалентності перекладу оригіналу [8].

Це свідчить, що текстово-технологічні компетентності майбутніх філологів в аграрній галузі передбачають грамотну роботу з текстом під час письмового перекладу; володіння технологією перекладу; вміння здійснювати двосторонній переклад в аграрній галузі, використовувати різні перекладацькі прийоми та трансформації; здатність мобілізувати ресурси, що необхідні для письмовотекстового перекладу в аграрній галузі. Погоджуємося з поглядами А. Вітченко, який розглядає теорію і технологію формування інтерпретаційних компетентностей, що діяльність інтерпретатора завжди виходить за межі тлумачення змісту твору, має на меті відкриття особистісного сенсу в інтерпретованому, самоактуалізацію особистості в різних видах виконавства. Автор доводить, що під час інтерпретації прочитане вводиться до нової системи взаємозв'язків, в якій домінує не твір, а індивідуально-творчий погляд на нього, не виявлення наявних у тексті елементів, а втілення прочитаного в різних видах художньої творчої діяльності, його домислення [3]. Інтерпретаційні компетентності характеризуються здатністю мобілізувати ресурси особистості, що необхідні для визначення контекстуального значення мовленнєвих засобів і їх трансформації, активністю майбутніх філологів, їхньою потребою в творчому самовираженні.

Висновки і пропозиції. Таким чином, виокремлені у процесі дослідження компоненти компетентності у письмовому двосторонньому перекладі (комунікативний, когнітивний, діяльнісно-рефлексивний) передбачають оволодіння майбутніми філологами в аграрній галузі такими компетентностями як мовні, мовленнєві, лінгво-соціокультурна, предметна, інформаційна, текстово-технологічна, інтерпретаційна.

Список літератури:

1. Амеліна С. М. Особливості редагування перекладів текстів аграрної тематики / С. М. Амеліна, Н. П. Верченко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. (Сер. «Філологічні науки»). – 2014. – Вип. 206. – С. 121–126.
2. Борсук К. М. Порівняльний аналіз підходів до визначення професійної компетентності сучасного перекладача / К. М. Борсук // Порівняльна професійна педагогіка. – 2013. – № 1. – С. 162–173.

3. Вітченко А. О. Теорія і технологія формування інтерпретаційної компетенції старшокласників у процесі вивчення світової драматургії: автореф. дис. здобуття ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.02 – «Теорія і методика навчання (зарубіжна література)» / А. О. Вітченко. – К., 2008. – 47 с.
4. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) / Венедикт Степанович Виноградов. – М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.
5. Колос Ю. З. Теоретико-методичні основи формування інформаційно-технологічних компетентностей майбутніх перекладачів та вчителів іноземних мов / Ю. З. Колос // Формування ключових життєвих компетентностей у процесі профільного навчання [упоряд. Л. Ф. Пашко, Н. Н. Корягіна, О. П. Коваленко, Л. І. Симоненко]. – Полтава: ПОІППО, 2009. – С. 17–23.
6. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение / Вилен Наумович Комиссаров. – М.: Издательство «ЭТС», 2002. – 424 с.
7. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / Оксана Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К.: К.І.С., 2003. – 296 с.
8. Полюк І. С. Закономірності та особливості процесу письмового перекладу текстів різних жанрів / І. С. Полюк, Л. В. Бондар // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://novyn.kpi.ua/2006-3/07_Polyuk.pdf
9. Ромашенко В. Є. Особливості формування інформаційнокомунікаційної компетенції бакалаврів філології / В. Є. Ромашенко // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. – 2014. – II(15), Issue 30. – С. 68–71.
10. Суханова Н. И. Обучение письменному переводу научнотехнического текста на билингвальной основе (французский язык, технический вуз): автореф. дис. на соискание степени канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (иностранные языки)» / Н. И. Суханова. – Тамбов, 2013. – 27 с.
11. Штогрин М. В. Особливості формування перекладацької компетентності майбутнього перекладача на основі тестів нафтогазової сфери / М. В. Штогрин // Вісник Житомирського державного університету. (Сер.: Педагогічні науки). – 2014. – Вип. 3(75). – С. 135–139.

Монашненко А.Н.

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

СТРУКТУРА КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ФИЛОЛОГОВ В ПИСЬМЕННОМ ДВУСТОРОННЕМ ПЕРЕВОДЕ В АГРАРНОЙ ОТРАСЛИ

Аннотация

Охарактеризовано компетентность будущих филологов в письменном двустороннем переводе в аграрной отрасли как интегральное качество личности. Определены сущностные признаки компетентности в письменном двустороннем переводе и ее структуру, которая включает владение языковыми, речевыми, лингвосоциокультурной, предметной, информационной, текстово-технологической, интерпретационной компетенциями в составе коммуникативного, когнитивного и деятельностно-рефлексивного компонентов.

Ключевые слова: компетентность в письменном двустороннем переводе, аграрная отрасль, переводчик.

Monashnenko A.M.

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

THE STRUCTURE OF FUTURE PHILOLOGISTS' COMPETENCE IN BILATERAL TRANSLATION IN THE AGRICULTURAL SECTOR

Summary

Author determined the competence of the future philologists in bilateral translation in the agricultural sector as integral quality of personality. It is proved that in the scientific world there is no consensus on the structure of translation competence of professionals. The structure of the competence of bilateral translation includes the possession of linguistic, speech, socio-cultural, subject, information, text and technology, interpretive competencies as parts of communicative, cognitive and activity-reflective components.

Keywords: competence, bilateral translation, agricultural sector, translators.